

NABYTKI

Archiwum wzbogaciło się o cztery dokumenty pergaminowe z lat 1457-1662 dotyczące wsi Siedliska pod Zamościem, ostatni z podpisem Jana Zamoyskiego „Sobiepana”. Dokumenty te są odtąd najstarszymi archiwaliami w zasobie Archiwum, z uwagi na zły stan zachowania wymagana jest ich konserwacja.

Do cennych nabytków z ostatniego roku, które trafiły z rąk prywatnych należy również:

- Księga protokołów parafii unickiej w Wieprzcu koło Zamościa prowadzona w latach 1781-1806,
- kilkanaście dokumentów twierdzy Zamość z lat 1811-1845,
- zbiór 26 dokumentów dotyczących pojedynków honorowych w Zamościu z lat 1922-1933,
- teczka z dokumentami Polski podziemnej na Zamojszczyźnie z lat okupacji, w tym konspiracyjne plany okolicznych lotnisk niemieckich w Mokrem, Łabuniach i Klemensowie,
- okazała kronikę zamojskich harcerzy z lat międzywojennych zawierającą ponad 200 zdjęć,
- akta szkoły podstawowej w Zwierzyńcu z lat 1880-1967 (ok. 3 mb) uratowane po pożarze w 1996 r. dawnego budynku szkoły (dom kultury) i przekazane przez prywatną osobę,
- akta Wojewódzkiej Federacji Sportu z 1976-1985,
- unikalne czasopisma, których nie posiadają w zbiorach czołowe polskie biblioteki: „Nowiny Zamojskie” (1918 nr 6-11, 15 i 1919 nr 1, 17) oraz konspiracyjne pisma Polski Podziemnej z lat 1944-1946, w tym "Nowy Zew" (28 numerów) i "Zerwijmy Pęta" (5 numerów) - ich szczegółowy wykaz zamieszczamy na stronie internetowej Archiwum (zakładka: Zasób – Bazy danych – czasopisma wydawane na Lubelszczyźnie i inne w zbiorach Archiwum).

Około 2 mb akt wstępnie przekazał historyk dr Wojciech Białasiewicz, który przez dwadzieścia lat pełnił funkcję redaktora naczelnego wydawanego ponad sto lat w Chicago „Dziennika Związkowego”. Ponadto przejęliśmy drugą część akt śp. dr Krzysztofa Czubary, przekazanych przez rodzinę (łącznie ok. 4 mb).

WITRYNA ARCHIWALNA

Archiwum Państwowe w Zamościu zaproponowało nową formę prezentacji zbiorów fotograficznych. Do tej pory najcenniejsze fotografie można było oglądać wirtualnie za pośrednictwem Galerii na stronie internetowej Archiwum, w tradycyjnym medium – co tydzień w „Tygodniku Zamojskim” jako „Zagadki archiwalne” (do 15 września 129 odcinków), a także na miejscu w Pracowni Naukowej w postaci zdigitalizowanego zasobu (około 10 tys. skanów). Archiwum postanowiło stworzyć dodatkową możliwość prezentacji, chociażby osobom nie dysponu-

jącym Internetem, albo czującym niedosyt skromną z oczywistych względów prezentacją w „Tygodniku Zamojskim”.

Od 9 października 2009 r., dzięki Bibliotece Pedagogicznej, Archiwum w Zamościu zyskało nową możliwość prezentacji zbiorów fotograficznych. Jest nią ekspozycja „żywych” fotografii w oknie przy głównej ulicy staromiejskiej. Miejsce ku temu jest najlepsze, wszak mało jest osób, które by chociaż raz, dwa w miesiącu nie przeszły ul. Grodzką. Okno zwrócone jest na północ i fotografie nie są przez ten czas narażone na promienie słońca. Witryna Archiwalna ma charakter stały, ze zmieniającą się co kilka tygodni ekspozycją. Zainaugurowana została ok. 30 zdjęciami, dotyczącymi 9 Pułku Piechoty Legionów w Zamościu, z przeszło 120 znajdujących się w zbiorach Archiwum, hojnie przekazywanych w ostatnich latach. W kolejnych miesiącach prezentowano stare fotografie o następujących tematach: „Sport w Zamościu”, „Teatr”, „Zamojskie rodziny”, „Zamościanki”, „Pierwsze Komunie”, „Wizyta Prezydenta Mościckiego”, „Zabawy sylwestrowe i karnawałowe”, „Pochody pierwszo i trzeciomajowe”, „Liceum i Gimnazjum żeńskie w Zamościu”, „Policja Państwowa w Zamościu”, „Dawne zakłady przemysłowe Zamościa”.

WYSTAWA „JAN STRYŻOWSKI FOTOGRAF ZAMOJSKI”

W dniach od 6 do 23 listopada 2009 r. czynna była czwarta już wystawa zorganizowana przez nasze Archiwum w Galerii Fotografii Ratusz. Wśród kilkunastu tysięcy fotografii pozyskanych w ciągu ostatnich lat przez Archiwum Państwowe w Zamościu znajdują się prace Jana Strzyżowskiego najbardziej znanego zamojskiego fotografa końca XIX w. i 1-go ćwierćwiecza XX w.

Na wystawie pokazanych zostało sto czterdzieści zdjęć - wszystkie, które posiadało wtedy Archiwum. Zdjęcia Strzyżowskiego poprzedziły portrety wizytowe z jeszcze starszych firm, jego protoplastów: Strzeleckiego, Ułasewiczowej i Suchowierza. Aranżację wystawy oraz folderek przygotowała Paulina Radziejewska. Wystawę obejrzało ponad 800 osób. Prezentowana była w miejscowych mediach, m.in. zamojskiej telewizji.

Najmłodsze fotografie przywoływały lata trzydzieste, najstarsze były z końca XIX wieku. Zwiedzający skupiali się przede wszystkim na osobliwej urodzie tych zdjęć, ukazujących

świat naszych pradziadków i prapradziadków. Zastygłe w obiektywie Strzyżowskiego postacie Zamościan przenosiły w czas, gdy niebo i kwiaty były koloru sepii...

UCZESTNICZYMY W WYSTAWACH

Archiwum udostępniało zbiory do organizowanych w Zamościu wystaw. W sierpniu 2009 r. do zorganizowanej w Galerii Zamojskiej wystawy wybitnego polskiego plakacisty Jakuba Erola użyczyliśmy dokumenty związane z nim i jego

rodziną, przez niego wcześniej przekazane do Archiwum. Jakub Erol swoje dzieciństwo spędził w Zamościu, wywodził się z rodziny piekarzy tureckich.

W maju 2010 r. z okazji obchodów 30 rocznicy NSZZ „Solidarność” w Zamościu, dużą wystawę poświęconą zamojskiej „Solidarności” zorganizowała „Książnica Zamojska”. Ekspozyty z Archiwum (głównie ulotki, dokumenty, kartki pocztowe) wypełniły dwie gabloty. Wcześniej wszystkie pamiątki związane z „Solidarnością” – przeszło 70 pozycji – Archiwum umieściło w Internecie.

MILION

20 maja 2010 r. około godziny 10-tej Galeria Internetowa naszego Archiwum stała się milionerem. Tyle wyświetleń zanotował licznik Galerii. W najlepszych dniach w ciągu doby fotografie i dokumenty oglądano nawet do 2 tys. razy. W przeszło 150 albumach prezentowanych jest obecnie ponad 2200 plików obrazkowych, ponieważ łączono na nich nierzadko kilka zdjęć czy plakatów, liczba prezentowanych w Internecie walorów archiwalnych dochodzi trzech tysięcy.

JEST TAKI PLAKAT

Do naszego Archiwum zwracają się często instytucje z całego kraju o udostępnienie naszych walorów archiwalnych, głównie fotografii i plakatów, dostępnych do obejrzenia za pośrednictwem naszej strony internetowej. Dużym zainteresowaniem cieszy się skan plakatu poświęconego Lidze Morskiej i Kolonialnej. Ukazał się już w periodyku „Autoportret – Pismo dobrej przestrzeni” nr 4 (9) z 2009 r. ilustrując artykuł Aleksandry Skorek *Z ojczyzny pięknej lecz ciasnej ku morskim krainom* (s. 55) i wydawnictwie Muzeum Sztuki w Łodzi z 2010 r. *Modernizacje* Andrzeja Szczerskiego towarzyszącym wystawie „Sztuka i architektura w nowych państwach Europy Środkowo-wschodniej 1918-1939” (s. 479) oraz do reportażu „Sen o nowoczesności” o przedwojennej Gdyni, zrealizowanym przez TVP Kultura (premiera telewizyjna 16 VI 2010 r.)

ARCHIWALNA KSIĄŻKA Z OBRAZKAMI

Archiwum zostało utworzone na podstawie Rozporządzenia Ministra Oświaty z 21 lipca 1950 r. 60-lecie istnienia Archiwum upamiętniliśmy ukazjonalną publikacją "Najnowsza historia Polski w afiszach i plakatach zamojskiego Archiwum". Jest to dziesiąta już publikacja Archiwum. W tradycyjnie „archiwariuszowym” formacie, ale na dobrej klasy papierze, powstało wydawnictwo w całości przygotowane przez dyrektora Andrzeja Kędzioreę. Z przeszło dwutysięcznego zbioru afiszów i plakatów w książce znalazło się ponad 130, ilustrując 90-letnie dzieje Polski. Jeśli są jakieś luki, to trudno je na pierwszy rzut oka zauważyć. Po prostu brak było odpowiedniego archiwalnego materiału. Nie sposób natomiast nie zauważyć znakomitych, barwnych reprodukcji, w czym nie mała zasługa drukarni "Abacus", a także sponsorów, którzy wsparli koszty druku.

Książka ta, to świetny materiał edukacyjny dla młodzieży, a być może i dla dorosłych miłośników historii. Nie wykluczone, że niektóre, nieznane dotąd treści afiszów zainteresują i naukowców.

SPIS TREŚCI

***	5
Józef Kus <i>Powitanie Jana Zamoyskiego „Sobiepana” w Zamościu po powrocie z peregrynacji zagranicznych w 1646 r.</i>	7
<u>Z archiwalnych pólek</u>	
Jakub Żygawski <i>Struktura przestrzenna Zamościa na podstawie planów miasta z XIX i XX wieku</i>	15
Ryszard Muc <i>Szable i pistolety w obronie honoru</i>	37
Henryk Czajka <i>Powiatowe fundusze emerytalne i komisje wymiaru emerytur w II Rzeczypospolitej na przykładzie Powiatowego Związku Komunalnego w Krasnymstawie</i>	49
Henryk Czajka <i>Powiatowe kasy oszczędności w w II Rzeczypospolitej na przykładzie Kasy Oszczędności w Krasnymstawie</i>	59
Andrzej Kaproń <i>Piekarze tureccy w Zamościu</i>	69
Andrzej Kędziora <i>Zamojski adres Macieja Rataja</i>	75
<u>Źródła i ..źródółka</u>	
Agnieszka Szykuła-Żygawska <i>Poradnik proboszcza unickiego z końca XVIII w.</i>	77
Janusz Peter <i>Cesarsko-królewskie gimnazjum i liceum w Zamościu (wstęp Bogdan Szyszka)</i>	89
Andrzej Kędziora <i>21 zeznań w sprawie jednego ogrodu</i>	111
Krzysztof Radziejewski <i>Kontrwywiadowcza charakterystyka Zamościa w 1956 r.</i>	125
<u>Wiadomości archiwalne</u>	
<i>Nabytki</i>	139
<i>Witryna archiwalna</i>	139
<i>Wystawa „Jan Strzyżowski fotograf zamojski”</i>	140
<i>Uczestniczymy w wystawach</i>	140
<i>Milion</i>	141
<i>Jest taki plakat</i>	141
<i>Archiwalna książka z obrazkami</i>	141

Na okładce: dokument pergaminowy z 1597 r. i tzw. Plan Zamościa Jodki – przerys z 1930 r.